

E L M I C A L E T G A L À C T I C

Propostes didàctiques

El cas misteriós de la lletra malalta

Elaborades per Fina Girbés

EL CAS MISTERIÓS DE LA LLETRA MALALTA

D E S C R I P C I Ó

Autora: *Mercé Viana*

Il·lustradora: *Anna Miralles*

Edicions Bromera / Alzira, 1998

Col·lecció: «EL MICALET GALÀCTIC», núm. 57

Format: 20,5×13 cm, 112 pàgs.

Enquadernació en rústica. Impressió en blanc i negre.

Edat: a partir de vuit anys. Tant pel seu vocabulari com per la contínua alternança entre la realitat i la imaginació, aquest conte despertarà l'interés dels lectors infantils. La intriga s'administra sàviament a la fi de cada un dels capítols, ja que l'autora arrossega, amb bona mà, dues accions paral·leles. La proximitat del tema a la problemàtica dels xiquets i les xiquetes, i al món de l'escola, el fan recomanable per a totes les edats.

RESUM ARGUMENTAL

Trenismi, protagonista principal de la història, aconsegueix, finalment, el càrrec de ministre de les Lletres Ben Fetes. Però el camí fins aconseguir-ho no havia estat fàcil. La seua constància i l'afany d'investigació havien fet que, durant molts anys, estudiara textos escrits de la més diversa procedència. N'havia arregats de tots els indrets i havia fet una acurada anàlisi de les grafies que hi apareixien.

La seua grafia preferida era la ema i, precisament, en el seu traçat descobreix els primers símptomes d'una possible alarma social. La degradació de l'escriptura, segons la seua teoria, reflecteix el mal funcionament de molts aspectes de la vida social

i cultural de la ciutadania. Per això, havia escrit cartes en què advertia del perill al Ministeri de Cultura i, per sort, la seua titular l'havia animat a escriure a la resta dels ministeris, la qual cosa havia provocat que la cartera de les Lletres Ben Fetes es creara a l'instant.

A partir d'aleshores, secretàries i secretaris eficaços analitzen tot tipus de papers escrits. Trenismi felicita o amonesta a diari els seus autors, fins que, a la fi, descobreix que la gent comença a escriure malament. Llavors convoca els seus col·laboradors i, tot espantat, els demana les seues conclusions. Però només la seua secretària Cristina s'adona de la malaltia de la lletra ema i ho diu.

Simultàniament, a la ciutat on viuen les lletres, l'Ema emmalalteix sense saber-ne les raons. Les seues característiques muntanyes semblen ratlletes decaigudes.

Al mateix temps, en el món dels humans, tots els escrits, tant manuals com mecanografiats, presenten una gran deformació en aquesta lletra. Fins i tot, la greu malaltia es nota en l'estampat de l'estrafolària vestimenta del ministre Trenismi, tot ple d'emes. Per això, el ministre de les Lletres Ben Fetes convoca tots els seus subordinats per tal de presentar-los una solució ràpida: una acció de desagreujament. El pla consisteix en la publicació d'un decret pel qual tot el món ha de cal·ligrafiar la lletra ema correctament vint vegades, tots el dies de la setmana, llevat de dissabte i diumenge. La proposta es considera en principi encertada per tots.

Mentrestant, en el país de les lletres, l'Ema empitjora cada vegada més i, per això, la seua gran amiga l'Essa, que no la deixa ni un instant, crida la metgessa. Però aquesta no li troba la causa de la malaltia. En conseqüència, totes les lletres de l'abecedari decideixen anar a parlar amb les magues, ja que aquestes són les úniques que poden ajudar l'Ema, a pesar del seu evident mal geni.

De fet, Paperina i Calçadissa, les magues en qüestió, són dues germanes bessones que viuen cada una en una gran muntanya, i separades per un riu, però que, en ajuntar-se, mamprenen acalorades discussions i és molt difícil posar-les d'acord. No obstant això, la lletra Efa, cap de l'expedició elegida per les lletres de l'abecedari, troba la manera d'implicar-les en

el cas, perquè la malaltia de l'Ema no es pot solucionar sense emprar la bola especial que només funciona si les dues magues col·laboren i aporten cada una la seua meitat. Aleshores, com una primera solució, proposen la substitució de la ema minúscula per la ema majúscula, mentre busquen la solució definitiva.

Paral·lelament, en el món dels humans Trenismi s'entossudeix encara a augmentar els càstigs sense atendre a raons i s'enrabia quan comprova que tots els escrits li arriben amb les emes majúscules. Això fa que reaccione amb un nou decret més sever que vessa la gota del got de la paciència i provoca la rebel·lió de la gent en contra d'un ministre tan tararot.

Un grup de xiquets, des de l'escola, inicia una protesta i la seua pancarta apareix en els mitjans de comunicació. Aquest fet exalta encara més el malestar generalitzat per les manies de Trenismi i, com que s'acosten les eleccions, el president del govern el destitueix. Això fa que la lletra Ema comence a sentir-se millor, ja que, segons les magues Paperina i Calçadissa, l'excessiva preocupació del ministre de les Lletres Ben Fetes perquè tots escriguen la ema d'una manera determinada, és la causa de la seua malaltia.

TEMA I INTERÉS DEL LLIBRE

Un tema tan vigent i, per això, tan universal com la utilització del poder de manera arbitrària és el nucli d'aquest llibre. Una història divertida, amb barreja de personatges reals i fantàstics, que pot aprofitar-se didàcticament al màxim pel seu ric rerefons. Un protagonista ben caricaturitzat, els graciosos trets de les lletres principals i les dues magues, tan distintes i originals, encisaran els més menuts que, de segur, es sentiran atrets des del primer capítol.

L'autora utilitza, també, altres recursos que fan amena i divertida la lectura: diàlegs ràpids i enginyosos, extravagàncies en la vestimenta i el comportament dels personatges principals, capítols amb un clima d'intriga...Tot açò, junt amb un llenguatge planer i pròxim als xiquets i les xiquetes, el fan recomanable, principalment, per a la menudalla i, també, per a tots aquells adults que gaudisquen del món fantàstic.

De fet, s'ha de tenir en compte que, al llarg de tot el llibre, apareix la qüestió de la lletra ben cal·ligrafiada —l'obsessió del protagonista—, tema debatut i conflictiu a l'escola actual, i, per tant, el seu aprofitament didàctic pot ser vàlid tant per als educands com per als educadors.

A més a més, com que la situació plantejada pot ser transferida fàcilment al món real dels xiquets i les xiquetes, s'hi poden extraure i debatre una gran varietat d'actituds, tant positives com rebutjables, molt necessàries per a l'educació de valors:

- La capacitat d'observació, la curiositat i l'afany d'investigació com a base d'aprenentatge.

- L'amistat presentada com una preocupació pels altres i una comunicació sincera.

- El plantejament d'hipòtesis com a previsió de les conseqüències nefastes que poden dur les actuacions incorrectes per part dels posseïdors de qualsevol tipus de poder.

- El consens necessari per tal d'aplicar solucions comunes quan existeixen problemes comuns.

- El coneixement de mètodes d'elecció diferents i la seua valoració dins de la societat.

- L'hospitalitat davant de les persones que ens visiten.

- La capacitat d'escoltar els altres i de rectificar les pròpies actuacions, perquè l'error és inherent a la persona.

- La importància dels mitjans de comunicació, tot i analitzant la informació que ens arriba a través d'ells.

- La llibertat d'expressió com a dret fonamental de la persona i la possibilitat de mostrar-se disconforme amb independència de la condició social.

- L'autocontrol de manies i desitjos personals que puguen dificultar la convivència.

- L'eficàcia en el treball, que s'aconsegueix equilibrant qualitat de treball i temps de realització.

- L'adotzenament dels individus davant de la riquesa que suposa la diversitat. Cada persona és diferent i irreplicable i ha de forjar la seua pròpia personalitat.

- La realització de celebracions i festes com a cloenda de treballs o activitats socials. Faciliten i milloren la convivència.

- La consecució d'una cal·ligrafia personal encara que acompanyant-la d'una claredat i legibilitat que la convertisquen en vehicle de comunicació.

- El paper del càstig al món de l'educació i la seua correcta utilització.

- La irascibilitat descontrolada en el tracte amb els altres, que dificulta seriosament les bones relacions personals i, per tant, la convivència.

- La trivialitat de les discussions absurdes i sense motiu raonable, que dificulten els acords i el treball conjunt.

- L'autoadulació i adulació exagerada dels altres, com a mètode poc convenient a l'hora de fomentar simpaties.

- La precaució davant dels missatges publicitaris i el consumisme al qual ens poden abocar, lligant-nos a les regles de la moda i creant necessitats inexistents.

L'AUTORA

Mercé Viana va nèixer a Alfafar, l'any 1946. Estudià Magisteri i es llicencià en Filosofia i Ciències de l'Educació. Treballa en l'ensenyament i, en l'actualitat, es dedica a la formació del professorat. Ha obtingut diversos premis de narrativa infantil i juvenil. Amb aquest llibre, *El cas misteriós de la lletra malalta*, ha guanyat la segona convocatòria del Premi de Narrativa Infantil Vicent Silvestre, 1997. També ha rebut el premi La Forest d'Arana de poesia.

A més dels contes publicats en diverses editorials, ha col·laborat en revistes literàries i de caràcter didàctic. Per això, Mercé Viana s'ha convertit en una de les nostres autores de literatura infantil més conegudes. Entre la seua nombrosa obra, destacarem: *La princesa pitudeta i panxudeta* (1988), *El fantasma poruc de Vineifuig* (1989), *¡Paparota, ai quin cotxe!* (1990), *Un globus i mil forats* (1990), *La princesa que no sabia jugar* (1990), *Cuagroga, una fada trastocada* (1991), *Una excursió amb pirates* (1993), *El bagul de les disfresses* (1994) i *El misteri de l'andana* (1997).

Edicions Bromera li ha publicat anteriorment en aquesta mateixa col·lecció *El mag Floro* (1992) i *El savi Ciril* (1994), llibres molt representatius de la seua escriptura.

LA IL·LUSTRADORA

Anna Miralles va nèixer a Madrid l'any 1959. És llicenciada en Belles Arts i es dedica professionalment a la il·lustració tant de llibres com de còmics, activitat en què destaca i on ha treballat tant per a editorials espanyoles com franceses. En Edicions Bromera ha col·laborat reiteradament per l'encertada i la personal adaptació dels seus dibuixos als textos que il·lustra. Per això, ha il·lustrat els llibres *La màquina infernal*, *La secta del Graal*, *Grafitis*, *El rei dels óssos*, *Neu i gossos... ¡quin embolic!* i *L'illa del tresor*.

SUGGERIMENTS DIDÀCTICS I METODOLÒGICS

L'aprofitament didàctic d'aquest llibre és múltiple. Fins i tot, d'una manera lúdica i divertida, es pot abordar un tema freqüent, el de «fer bona lletra», i que té teories pedagògiques enfrontades: és a dir, detractors i defensors. Per tant, la seua lectura col·lectiva pot ajudar a aconseguir dos objectius alhora: d'una banda, el principal de tot el llibre, crear el gust i el plaer per la lectura i, d'altra, convertir-se en una bona eina didàctica per a l'educador, sobretot, amb vista a enquadrar el paper de la cal·ligrafia dins l'aprenentatge de l'expressió escrita.

Però, sobretot, es pretén que les activitats proposades en aquest quadern siguin motivadores i estimulants. Aquesta col·lecció no les inclou en les pàgines finals del llibre de lectura perquè fugiu dels treballs complementaris i obligatoris de caràcter escolar. Senzillament, s'intenta donar un ventall de possibilitats segons l'edat a la qual s'apliquen, ja que cada educador sap el nivell i les característiques de cada grup.

Precisament, és per aquest motiu que les activitats intenten traure l'alumnat del context de l'aula i estimular-li, sobretot, la imaginació i la creativitat. A més, a l'edat que van adreçades les propostes, els xiquets i les xiquetes tenen la dosi justa d'imaginació com per posar-se, sense dificultats, dins del món fantàstic de les lletres de l'abecedari i de les magues, sense deixar, per això, de canviar ràpidament de registre i identificar el món real. Això permet als lectors gaudir del paral·lisme existent, o

possible, entre la resta dels personatges —com ara Trenismi, el mestre, la valenta secretària, etc.— i determinades persones conegudes de la vida real.

Convé també suggerir que l'educador pot, abans de la lectura del llibre per part de l'alumnat, encetar tot un fum d'hipòtesis i crear una mena de complicitat que, de segur, despertaran l'interés per llegir-lo. Per exemple, pot iniciar la lectura del llibre en veu alta i implicar-se en l'argument, tot i deixant caure frases com «Veieu, jo també hauria de fer amb vosaltres el que feia el ministre Trenismi i preocupar-me per la vostra cal·ligrafia...», «Quina lletra deu ser la que està malalta?», «Per què creieu que està malament?», «Si fóra la lletra hac, de què em queixaria ara mateix?». Fins i tot, es pot optar per donar vida al ministre Trenismi una setmana abans de tenir prevista la presentació del llibre a la classe i deixar caure cada dia, en el moment oportú, la possibilitat de la seua visita: «Què deu voler de nosaltres?», «Haurem de fer alguna cosa especial?», «Quina impressió li farem?», «M'han dit que és seriós i estirat». Tot aquest tipus de frases exemplificades poden crear expectatives d'interés i reaccions diverses i divertides en els xiquets i les xiquetes, per tal d'animar-los a la lectura.

No obstant això, si es pretén crear un ambient més imaginatiu, l'educador pot optar per l'activitat proposada a continuació, i donar-li un to detectivesc que capte l'atenció de l'alumnat, ja que el misteri, l'anonimat i la utilització de codis secrets, quasi sempre, aconsegueixen entusiasmar els xiquets i les xiquetes d'aquesta edat.

L'educador reparteix tires de paper iguals a cada un dels seus alumnes. Escriu en la pissarra la pregunta següent per tal que tots la copien: «Està la lletra molt, molt, molt malalta, malaltíssima?». Cadascú s'ha d'inventar un símbol, que només ell ha de saber, per tal de reconèixer el seu escrit. El mestre arreplega dins d'una capsa els papers escrits i, a continuació, els exposa en el tauler d'anuncis de la classe. A partir d'aleshores, es dona un temps perquè cada xiquet o xiqueta pugui descobrir l'autor o autora dels escrits dels altres. La plantilla de l'activitat complementària número tres de les propostes de treball pot aprofitar per anotar el resultat de les investigacions, canviant, això sí, el número del text pel símbol utilitzat per a identificar cada alumne.

La mateixa frase pot utilitzar-se, quan ja s'haja llegit el llibre, per a fer una anàlisi de la lletra ema, i dictaminar sobre la seua malaltia o salut de ferro dins l'àmbit de la classe.

També, si la dinàmica de la classe ho permet, pot ser divertit, d'entrada, posar un càstig sense més explicacions i perquè sí, a la manera antiga (sense passar-se'n): copiar una determinada frase en un paper. Això pot donar peu a protestes i, aleshores, es pot adduir: «Trenismi ho ha manat així i ha de vindre a arreplegar-ho». Com, en un principi, no han de saber qui és, es pot aprofitar aquest fet per elucubrar sobre qui pot ser el personatge. La frase a copiar pot ser la del primer decret del ministre.

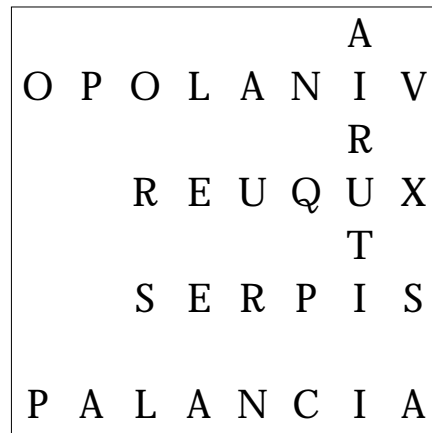
Per a després de llegir el llibre, es proposen les activitats que a continuació configuren les propostes de treball. Algunes són indicades, especialment, per a realitzar-les a la fi de la lectura, com la fitxa bibliogràfica; d'altres, poden fer-se a la fi del llibre o després de cada capítol a què van referides.

La mateixa activitat de buscar en el diccionari proposada en l'activitat número nou, canvia de to en afegir un nou ingredient. De fet, es tracta que l'alumnat autoavalua la pròpia eficàcia. En el llibre, els secretaris i les secretàries de Trenismi eren molt eficaços, en conseqüència, com que l'eficàcia és el treball ben fet en poc de temps, es pot proposar a l'alumnat computar el temps de duració de la recerca de les paraules. Aquell que acabe primer alçarà el braç i així successivament fins a l'últim. Es farà una gradació de temps i cadascú s'avaluarà el grau d'eficàcia: molt eficaç, bastant eficaç, poc eficaç.

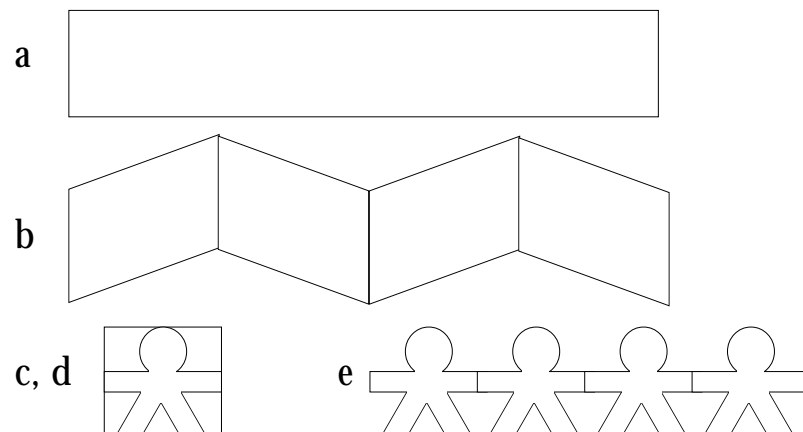
Finalment, s'ha de fer constar que s'ha intentat incloure activitats que treballen tant l'expressió oral, com l'escrita. Les paraules màgiques i versos emprats per les magues són un bon pretext per a la recitació individual, una activitat que es pot ampliar i diversificar canviant-ne els elements: recitació en grups de quatre, recitació de tota la classe, recitació en veu fosca, xiuxiuejant, cridant, dient-ho molt de pressa, molt baixet, etc. També l'abundància de diàlegs en l'obra facilita la seua utilització per a la dramatització, una pràctica molt útil en la tasca educadora. Per això, a part de les pàgines proposades en l'activitat número dotze, hi ha molts textos en el llibre amb possibilitats de transformar-los teatralment.

SOLUCIONS

Proposta de treball número 13

Possible model per a l'activitat número 14

PROPOSTES DE TREBALL*

(MATERIAL FOTOCOPIABLE)

---

* L'editor autoritza la reproducció d'aquestes *Propostes de treball* amb finalitats didàctiques, però recorda que no es permet la reproducció, per fotocòpia o altres mitjans, del llibre a què es refereixen aquestes propostes.

A) FITXA DE LECTURA

TÍTOL DE L'OBRA: .....

AUTOR/A: .....

IL·LUSTRADOR/A: .....

EDICIONS BROMERA

COL·LECCIÓ: ..... Núm.: .....

1. El conte que has llegit transcorre en dos espais distints. Escriu, en dues columnes, el nom de cada capítol, segons l'acció passe en el món dels humans o bé en la Ciutat de les Lletres:

<u>Món dels humans</u>	<u>Ciutat de les Lletres</u>
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

2. A què es dedicava Trenismi abans de ser ministre?

.....
.....
.....

3. Què ordenava el primer decret del ministre?

.....
.....
.....

4. Com decidiren qui formaria la comitiva de les Lletres? On havien d'anar per solucionar el problema?

.....
.....
.....

5. Per què resultava tan difícil d'aconseguir l'ajut de les dues magues?

.....
.....

6. Quina va ser la primera solució que trobaren per eixir del pas?

.....
.....
.....
.....

7. T'ha agradat el final de la història? Per què?

.....
.....
.....
.....

B) ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

1. L'autora crea el nom del ministre de manera original: col·locant del revés les sil·labes de la paraula que representa el càrrec polític del protagonista: «mi-nis-tre», «tre-nis-mi». Escriu el nom que tindrien els següents personatges d'una escola:

	<u>Nom</u>	<u>1r Cognom</u>	<u>2n Cognom</u>
El director/a:	.....	.....	.....
El secretari/a:	.....	.....	.....
El professor/a:	.....	.....	.....
L'alumne/a:	.....	.....	.....

2. Recordem els símptomes de la ema malalta: se li'n baixen les muntanyes. Imagina't què els podria passar a les següents lletres si estigueren malaltes, i escriu-ho al costat:

la pe: .....
la te: .....
la erra: .....
la be: .....

3. Fes la teua pròpia investigació: demana al teu mestre o mestra que et done diversos escrits dels teus companys i tracta d'endevinar, pel tipus de lletra, de qui és cada text. Anota els resultats en la graella següent:

TEXT NÚM.	NOM DEL COMPANYY O LA COMPANYYA

4. Paperina i Calçadissa són dues bessones. Imagina't que en comptes de dues magues són tres. Davall del nom de cadascuna escriu com són i què els agrada fer. La tercera inventa-te-la tu:

Paperina	Calçadissa	¿.....?
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

5. Les lletres d'aquest conte tenen vida: de segur que alguna duu ulleres, o barret, o perruca amb rínxols. Dibuixa algunes de les lletres d'aquesta Ciutat de les Lletres. Fes-les ben boniques.

6. Les dues magues reciten alhora les paraules màgiques que canvien la ema minúscula per majúscula. Busca un company/a que vulga recitar amb tu els versos de les pàgines 62 i 63. Assageu-los i féu una bona recitació.

7. Vaja frases que manà escriure el ministre a grans i menuts! Copia-les ací (però... només una vegada!):

.....
.....
.....
.....
.....

8. Fes una llista de manaments amb poc de seny que podria decretar la direcció del teu col·legi:

.....
.....
.....
.....
.....

9. Les secretàries i els secretaris de Trenismi eren molt eficients. Mesura el teu grau d'eficàcia buscant en el diccionari aquestes paraules que apareixen en el llibre:

descurança - avinentesa - deler - desnodrida - desensopir-la - esblaimada - esfereïdora - desagreuament - díscol - indolència - tafanera - embadocat - borralló - rampell - enfarfoll.

10. Les expressions i frases fetes enriqueixen un text. Completa aquestes. (Tens el número de pàgina dins dels parèntesis.)

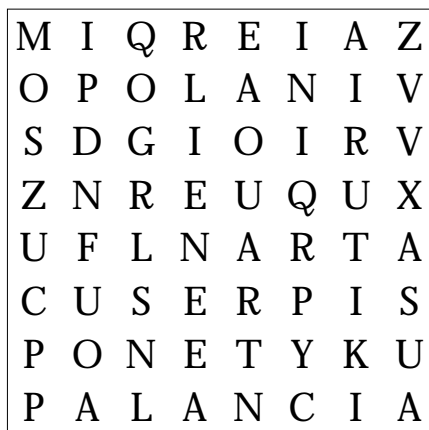
(12) a pèl	(24) anar	(36) fil .....
(39) caigué	(42) cara	(44) contar-li .....
(75) tenir-la	(92) faltara	(93) sense .....

11. En aquest text falta una lletra que també està un poc malalta: la lletra Essa, amiga de la Ema. Busca una solució per a omplir el buits que ha deixat.

També e.... contava que, cent any.... enrere, havien aparegut le.... due.... germane..., ...ole.... i òrfene..., per aquell.... paratge.... un dia a.....olellat de primavera i que, en agradar-lo.... el lloc, decidiren quedar-....e en una de le.... due.... muntanyete.... que ....eparaven el riu ....en....e nom.

12. Les magues discuteixen però... com? Dramatitzeu una discussió: primer sense parlar, només amb gestos. Després, en les pàgines 57, 58, 59, 60, 61 i 62, hi trobaràs un bon diàleg per si vols afegir la veu a la representació.

13. El riuet entre les muntanyes d'Encolí i Encolà s'havia quedat sense nom. Els nostres rius sí que en tenen. Busca el nom de cinc rius valencians en aquesta sopa de lletres.

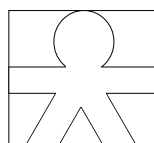

14. Paperina, a banda de llançar paperets, de segur que sap fer moltes més coses. Segueix les instruccions i, ja ens contaràs!

a) Talla d'un full sencer de diari una tira molt llarga i de 8 cm d'amplària.

b) Fes un plegat, tipus acordió, de 6 cm.

c) Dibuixa-hi un motiu, un home per exemple, deixant els laterals enganxats.

d) Retalla'l fent compte de no tallar les vores.

e) Per acabar, desplega'l.